

OSNOVNI STAVOVI PO PITANJIMA ORGANIZOVANJA PRONALAZAŠTVA

"Pronalaženje novih prizvoda i nove tehnologije predstavlja glavni izvor dobiti modernog preduzeća. Ni legije, ni sirovine, ni kapital nisu veše znak i instrument moći. Pa čak i sama fabrička postrojenja samo su njen vanjski znak. Prava snaga danas je sposobnost pronalaženja i sposobnost da se pronalasci uklope u proizvodnju. Nalazišta iz kojih treba crpsti nisu više ni u zemlji, ni u golemim brojevima, ni u strojevima - ona su u ljudskom duhu, ili tačnije rečeno, u čovekovo sposobnosti da razmišlja i da stvara... U pojam profita uključeni su i dobitak iz trenutačne situacije, dobit koju omogućuje monopol, plodovi raznih špekulacija. Međutim, zdrava dobit, stvarna dobit, kako za preduzeće tako i za društvo - ta je dobit plod inovacije.

Žan Žak Šrajber: "Američki izazov"

Očita je potreba da se po pitanjima organizovanja pronalazaštva, formulišu zajednički stavovi pronalazača, prestavnika naroda (Savezne i republičkih skupština), vlada i predstavnika pravde. Zajedničke stavove treba u odgovarajućoj meri pretvoriti u zakonske norme na osnovu kojih će se donositi mere za menjanje stanja, za unapređivanje pronalazaštva. Te mere ćemo zajednički sprovesti u život... Drugačiji put u optimalni privredni razvoj ne postoji. Ne postoji drugačiji put ni za optimalni razvoj po raznim socijalnim pitanjima, ne postoji drugačiji put ni za optimalni doprinos progresu sveta. A u skladu je sa zdravim interesima svih nas i sa zdravim interesima svih u svetu da mi ovde, u svom delu sveta, ostvarujemo optimalni privredni razvoj - BEZ ODLAGANJA.

1. Stav o nasleđu (stav o opštoj domaćoj i svetskoj situaciji kao okruženju). Od svih mogućih načina rešavanja problema, što važi i za problem optimalizacije organizacije pronalazačke delatnosti - najsvrsishodniji je naučni način. U stvari, naučni način optimalizacije organizacije pronalazačke delatnosti je jedini mogući način. A naučni način podrazumeva, pre svega, potpuno uvažavanje sadašnjeg činjeničnog stanja kao nasleđa iz prethodnog perioda našeg postojanja. Kao što, u oblasti primenjenih nauka, rešavanje svakog konkretnog problema podrazumeva odgovarajuće uzimanje u obzir podataka o svim relevantnim veličinama - isto tako se u optimalizaciji organizacije pronalazačke delatnosti moraju na odgovarajući način uzeti u obzir sve relevantne činjenice opšte društvene situacije, kako domaće tako i svetske. Uzeti u obzir sve relevantne činjenice domaće i svetske društvene situacije - to pre svega znači: utvrditi jedan opšteprihvatljiv opis relevantnih delova te situacije. Taj opis moraju, u izvršavanju svojih pojedinačnih uloga, uvažavati svi akteri proces optimalizacije

organizacije pronalazačke delatnosti. Ovde je taj opis relevantnih delova domaće i svetske društvene situacije dat (predložen) kao poseban prilog, pod naslovom "Opis nasleđa", a koji treba tretirati kao deo ovog stava o nasleđu.

2. Stav o klasifikaciji inovacija. Po pitanju zaštite, kao i po svim ostalim pitanjima, sve tehničke i tehnološke inovacije treba da budu jednako tretirane. Dosadašnja klasifikacija inovacije (pronasci, tehnička unapređenja, tid.) i različito tretiranje istih omogućavali su tehnobirokratskim strukturama da, vođene sebičnim i izopačenim shvatanjima interesa, vrše raznorazne štetne manipulacije sa inovacijama. Dosadašnje klasifikacije i različito tretiranje inovacija predstavljaju deo negativnog nasleđa. Saglasno ovom stavu, nazive "pronascak" i "inovacija" treba tretirati kao identične nazive. Zatim, ne treba upotrebljavati izraz "pronascaci inovatori" jer su pronascaci novatori, a novatori su pronascaci; a ne treba upotrebljavati ni izraz "pronascaci i autori tehničkih unapređenja" jer je svaki autor tehničkog unapređenja, u stvari, i pronascac i novator.
3. Stav o pronalazačkom ljudskom pravu. Pravo na pronalazački doprinos u procesu privređivanja predstavlja jedno od najvažnijih ljudskih prava. U tom pravu se podrazumeva i pravo na pravednu materijalnu naknadu i na odgovarajuće društveno uvažavanje za izvršeni pronalazački doprinos. Sa druge strane, to najvažnije ljudsko pravo je višestruko ugroženo. Ugroženo je onim što je u sistemu špekulativno-tržišnog privređivanja - nemoralna profilerska bezobzirnost; zatim, ugroženo je birokratskom težnjom ka dominaciji činovničkih normi i rezona u uređivanju oblasti pronalazaštva; a ugroženo je i vrlo štetnim elitističkim zapostavljanjem i nepravednim obezvređivanjem rezultata masovnog pronalazaštva. Zdrav interes svih ljudi sveta je da pronalazačko ljudsko pravo bude maksimalno zaštićeno od navedenih, kao i od svih drugih ugrožavanja.
4. Stav o vlasništvu. Inovacija je privatno vlasništvo autora. Da bi inovacija bila i društveno priznata kao privatno vlasništvo autora, inovacija se prijavljuje odgovarajućoj državnoj instituciji (zavodu za patente). Danom prijave postaje privatno vlasništvo nad inovacijom društveno priznato i zaštićeno, tj. postaje patent. Vlasništvo nad inovacijom, tj. patent, može se osporavati jedino u slučaju kada prijavljena inovacija već ima, u momentu prijavljivanja, legalnog vlasnika, tj. ako je pre toga već bila prijavljena od strane nekog drugog autora.

5. Stav o pravu na zaštitu. U skladu sa stavom o vlasništvu, pravo na društvenu zaštitu privatnog vlasništva nad inovacijom mora postojati za sve vrste inovacija koje su namenjene podmirivanju legalnih ljudskih materijalnih potreba.
Prijava vlasništva nad inovacijom ne može biti odbačena (neprihvaćena). Vlasništvo nad inovacijom može biti osporeno jedino sudskom odlukom, a u skladu sa stavom o vlasništvu.
6. Stav o usavršavanju. Autor (vlasnik) inovacije nema monopol na daljnje usavršavanje svoje inovacije novim inovacijama. Ali, novim inovacijama ne mogu se poništavati autorska prava po osnovu vlasništva nad osnovnom inovacijom.
Ukoliko je neka inovacija bila predmet usavršavanja novim inovacijama drugih autora, podela autorskih prava (licencnih naknada, priznanja, itd.) vrši se po dogovoru između autora ili po sudskoj odluci.
7. Stav o interesu društva. Interes društva je da iskorišćavanje inovacija bude optimalno. Briga o tom interesu je jedna od najvažnijih funkcija države.
Ukoliko vlasnik inovacija nije kadar da organizuje optimalno iskorišćavanje svoje inovacije (u vlastitoj privrednoj delatnosti ili davanjem licenci), zakonsko pravo je države i drugih subjekata privređivanja da takvu inovaciju iskorišćavaju po licencama dobijenim od države, ali uz odgovarajuću naknadu vlasniku koja (naknada) se utvrđuje dogovorom sa vlasnikom ili sudskom odlukom.
8. Stav o brzoi primeni inovacija i 12-mesečnom međunarodnom prioritetu. Interes društva je da svaka inovacija bude dobro zaštićena jer je to jedan od bitnih preduslova optimalnog iskorišćavanja inovacija. Brza primena inovacija je jedna od komponenti dobre zaštite. U vezi s tim je interes da se prihvati rizik najbrže moguće primene inovacija u privrednoj delatnosti, tako da se pre isteka 12 meseci od prijavljivanja stekne pravi i potpuni uvid u ekonomsku vrednost inovacija. Na taj način, prihvatanjem (masovnim prihvatanjem) rizika najbrže moguće primene inovacija BRZO SE DOBIJA UVID u to koje inovacije imaju takvu ekonomsku vrednost da ih treba štiti u inostranstvu. Na taj način se za svaku inovaciju, za koju se zaključi da je ekonomski izgledna te da postoji određena verovatnoća uspešnog plasmana u inostranstvu, stvara mogućnost zaštite u inostranstvu a sa prioritetom od datuma domaće prijave; a takva mogućnost postoji samo ako se inostrana zaštita zatraži pre isteka 12 meseci od datuma domaće prijave.
9. Stav o bogatstvu i društvenom ugledu pronalazača. U interesu svih je da se uvek ima u vidu činjenica da MATERIJALNO BOGATSTVO KOJE PRIPADA PRONALAZAČU PO OSNOVU PRIVREDNO USPEŠNE PRIMENE NJегоVIH INOVACIJA PREDSTAVLJA SAMO DELIĆ OD

UVEĆANJA EKONOMSKOG BOGATSTVA KOJE (UVEĆANJE BOGATSTVA) JE OSTVARENO PRIMENOM NJEGOVIH INOVACIJA.

Pošto je pronalazački autorski prihod višestruko manji od onoga što je od pronalazača društvo unapred već dobilo primenom njegovih inovacija, oporezivanje pronalazačkog autorskog prihoda nikako ne može biti opravdano, i to upravo zato (ponovimo) jer je društvo svoj deo već dobilo, i što je taj unapred dobijeni deo mnogo puta veći od pronalazačkog autorskog prihoda.

Opređenje za što brže obogaćivanje onih koji se uspešno bave pronalazaštvom sada predstavlja najbolji vid kadrovske investiranja u aktiviranje svih ljudskih pronalazačkih potencijala koji postoje sada, kao i investiranje u kadrovska opredeljivanja značajna za budućnost. Opređenjem za što brže bogaćenje uspešnih pronalazača postiće će se da će obrazovani i najobrazovaniji, univerzitetski profesori i asistenti, doktori nauka i akademci nastojati da postanu i pronalazači, u daleko većoj meri nego što su do sada nastojali; a time će se ostvariti najveći mogući doprinos uspostavljanju zdravih odnosa između oficijelne nauke i masovnog pronalazaštva.

Uz opređenje za što brže bogaćenje uspešnih pronalazača, logično, idu i mere za što ispravnije uvažavanje i oficijelno gradiranje pronalazačke sposobnosti KAO POSEBNE VRSTE SPOSOBNOSTI i kao osnove za odgovarajuće društveno uvažavanje pronalazača.

10. Stav o inovacijskoj dobiti. Utvrđivanje veličine inovacijske dobiti u svakom konkretnom slučaju primene inovacija je zajednički interes svih jer predstavlja doprinos optimalnom iskorišćavanju inovacija. Za mudro privređivanje, za zdrave odnose između raznih učesnika privređivanja i pronalazača, za zdrave odnose na relaciji pronalazaštvo - oficijelne nauke - za sve to je potreban uvid u strukturu dobiti; potrebno je da se vidi koliki deo od ukupne inovacijske dobiti potiče od pronalazača radnika, koliki od pronalazača naučnika, a koliki od ostalih pronalazača.

11. Stav o istorijskim poukama. Istorija nauke i tehnike nudi veliki broj pouka koje sugerišu drugačije regulisanje odnosa na relaciji masovno pronalazaštvo - oficijelna nauka. Pouke sugerišu drugačije zakonsko uređivanje pronalazaštva, drugačije od uređivanja koje propisuju naši zakoni, i to kako onim što direktno propisuju, a još više onim što prećutkuju i onim što uporno zaobilaze. Ovde se navode neke od tih pouka. One se ne navode zato da bi se omalovažavala oficijelna nauka (takvo omalovažavanje bila bi glupost), već se te istorijske pouke ovde navode sa ciljem da se doprinese ukidanju dosadašnjeg dominirajućeg a vrlo štetnog i nepravednog omalovažavanja i zapostavljanja ljudskih stvaralačkih potencijala izan oficijelne nauke i razvojnih institucija.

Sledi jedan izbor poučnih primera iz istorije nauke i tehnike:

- Nobel nikada nije studirao.

- Engleski naučnik Kevndiš dao je značajan doprinos razvoju hemije. Studirao je, ali na fakultetu nije položio nijedan ispit.
- Student Nikola Tesla je bio u odnosu na svog profesora Pešla tek polustručnjak. Stručnjaku Pešlu je ideja polustručnjaka Tesle, ideja o elektromotoru bez četkica i komutatora (iz koje je kasnije nastao pronalazak obrtnog magnetnog polja), izgledala kao nešto perpetuummobilsko.
- Najveći, temeljni doprinos razvoju elektromagnetizma dala su dva naučnika čija su se vrhunska stručna obrazovanja odvijala mimo redovnog školovanja - Majkl Faradej i Nikola Tesla¹.
- Pronalaženje mornaričkog hronometra je rezultat konkursa na kome nije pobedio kraljevski astronom nego jedan jorkširski drvodelja.
- Američki industrijalac Kajzer uveo je potpuno nov način građenja brodova za ratne potrebe SAD (1942. god.). Po tom načinu gradnje, izgradnja broda vremenski je skraćena za preko 20 puta. Posebnu pažnju zaslužuje činjenica da je Kajzer u brodogradnji bio novajlija. Kada je on svoj plan gradnje brodova nudio, pravi brodograditeljski stručnjaci su tvrdili DA JE KAJZEROVA IDEJA NEOSTVARIVA. Samo golema nužda da (proizvedena efikasnim dejstvima nemačkih podmornica) naterala je vladu SAD da prihvati "rizik" provere Kajzerovog načina gradnje brodova.
- Za što ispravnije ocenjivanje napred navedenih i drugih primera pouka koje nam nudi istorija nauke i tehnike, neka ovde posluži Ajnštajново shvatanje ovakvih pouka - shvatanje koje je on iskazao (u članku "Fletnerova lađa" u delu "Moja slika sveta") sledećim rečima: "Istorija naučnih i tehničkih pronalazaka uči da su ljudi SIROMAŠNI u samostalnim mislima i stvaralačkoj fantaziji. I kad su spoljnje i naučne pretpostavnke za nastanak neke ideje već davno tu, većinom je potreban neki spoljnji povod da bi se ona ostvarila. Čovek, tako reći, mora nosom da udari u stvar pre nego što dođe misao".

12. Stav o induktivnoj metodi i galilejevskoj analizi. Za optimalnu organizaciju pronalazačke delatnosti (stav 1) i za optimalno iskorišćavanje inovacija (stav 7), kao i za ostala dosadašnja opredeljenja (stavovi 1-10), neophodno je da osnovna metoda kreiranja politike pronalazaštva bude induktivna metoda. Po pravilu, sve provere rešenja kojima se

¹ U momentu kada ga je "zgrabila" ideja o elektromotoru bez komutatora i četkica, Tesla još nije bio sposoban da taj problem brzo reši. Isto tako ni Faradej nije bio sposoban da brzo otkrije zakon elektromagnetne indukcije u momentu kada ga je "zgrabio" problem veze između električnih i magnetnih pojava. I za Teslu i za Faradeja proces rešavanja problema bio je i PROCES PRONALAZAČKOG UČENJA. U interesu svih je da se rezultati PRONALAZAČKOG UČENJA u svim konkretnim slučajevima adekvatno oficijelno vrednuju.

sprovodi politika pronalazaštva, kao i nova rešenja, treba da se zasnivaju na galilejevskim analizama² određenog broja konkretnih inovacija, tj. činjeničnog materijala u vezi sa nastajanjem, sadržajem i daljnjom sudbinom inovacija. Za tako kreiranu politiku pronalazaštva se zatim, kao sekundarni problemi, rešavaju problemi uklapanja u svetski sistem zaštite i iskorišćavanja inovacija.

13. Stav o neminovnosti velike državne intervencije. Za optimalno iskorišćavanje inovacionih potencijala neminovna je velika i trajna intervencija države.

Intervenciju države vrše sledeće posebne institucije:

- državna direkcija za iskorišćavanje inovacija,
- specijalni sudovi ili specijalna sudska veća u sastavima redovnih sudova i
- inspekcija za inovacije (policija za inovacije), ili kao posebna institucija ili u sastavu državne direkcije za iskorišćavanje inovacija.

8. marta 1994.

² Vrlo je raširena praksa špekulativnog korišćenja nauka i naučnika. Zbog toga je potrebno voditi računa o tome šta je naučna upotreba činjeničnog materijala, a šta štetne špekulacije činjenicama koje (štetne špekulacije) vrlo često vrše i ljudi sa visokim naučnim zvanjima. Kao prilog kritičkom rasuđivanju po tom pitanju može da posluži poređenje Galilejeve analize kretanja sa Aristotelovim rasuđivanjem i zaključivanjem o odnosu sile i brzine tela u kretanju. Skoro 2 milenijuma (oko 1900 godina) pogrešni Aristotelovi zaključci o sili i brzini uvažavani su kao ispravni.